

УДК 373.2.015.31:[17.022.1+7+796 (045)

ID ORCID 0000-0003-0680-3165

Алла Чаговець

chagoalla@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, пров. Руставелі, 7

ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ТІЛЕСНО-ЦІННІСНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ З ФІЗИЧНИМ, МОРАЛЬНИМ ТА ЕСТЕТИЧНИМ ВИХОВАННЯМ

Викладено та проаналізовано ключові закономірності і принципи соціокультурної концепції тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням. Наведено думки вчених, які займалися вирішенням цієї проблеми. Доведено, що розкриття теоретико-методологічних засад зазначеної концепції потребує передусім з'ясування теоретичних основ закономірностей і принципів системи тілесно-ціннісного виховання дошкільників. Вказано, що реалізація принципів системи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням дає позитивні результати лише тоді, коли їх застосовують у гармонійному поєднанні, що сприятиме зростанню свідомої, патріотично налаштованої, духовно розвиненої особистості дитини. Проведений розгляд означеного питання став підставою для визначення критеріїв становлення ціннісного ставлення дитини до власної тілесності.

Ключові слова: дошкільний вік, заклади дошкільної освіти, соціокультурна концепція, закономірності, принципи, тілесно-ціннісне виховання.

Алла Чаговец

chagoalla@gmail.com

кандидат педагогических наук, доцент

Коммунальное заведение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»

Харьковского областного сонета

г. Харьков, пер. Руставели, 7

ЗАКОНОМЕРНОСТИ И ПРИНЦИПЫ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОНЦЕПЦИИ ТЕЛЕСНО-ЦЕННОСТНОГО ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ВО ВЗАИМОДЕЙСТВИИ С ФИЗИЧЕСКИМ, МОРАЛЬНЫМ И ЭСТЕТИЧНЫМ ВОСПИТАНИЕМ

Изложены и проанализированы ключевые закономерности и принципы социокультурной концепции телесно ценностного воспитание детей дошкольного возраста во взаимодействии с физическим, моральным и эстетичным воспитанием. Приведены мнения учёных, которые занимались решением этой проблемы. Доказано, что раскрытие теоретико-методологических принципов указанной концепции нуждается прежде всего в выяснении теоретических основ закономерностей и принципов системы телесно ценностного воспитание дошкольников. Указано, что реализация принципов системы телесно ценностного воспитание детей дошкольного возраста во взаимодействии с физическим, моральным и эстетичным воспитанием даёт позитивные результаты лишь тогда, когда их применяют в гармоничном сочетании. Отмечено, что главным заданием дошкольного учебного заведения является внедрение эффективной системы телесно ценностного воспитание детей дошкольного возраста во взаимодействии с физическим, моральным и эстетичным воспитанием, что будет способствовать росту сознательной, патриотически настроенной, духовно развитой личности ребёнка. Проведённое детальное рассмотрение представленной темы стало

основанием для определения критериев становления ценностного отношения ребёнка к собственной телесности.

Ключевые слова: дошкольный возраст, дошкольные учебные заведения, социокультурная концепция, закономерности, принципы, телесно-ценностное воспитание.

Alla Chagovets

chagoalla@gmail.com

candidate of pedagogical sciences, associate professor

Communal establishment the "Kharkiv humanitarian-pedagogical academy"

of the Kharkiv regional soviet

Kharkiv, Rustaveli Lane, 7

**LAWS AND PRINCIPLES OF CONCEPT SOCIO-CULTURAL BODY-VALUE
EDUCATION OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE IN INTERACTION
WITH THE PHYSICAL, MORAL AND AESTHETIC EDUCATION**

The article describes and analyzes the key laws and principles of social and cultural values of the concept of body-education of preschool children in interaction with the physical, moral and aesthetic education. It is noted that in today's conditions of development of preschool education, it is necessary to take into account the multilateral social demands and requirements, interests and needs of different groups of the population, special regularities and principles of physical and value education of children of preschool age. The purpose of this article is to determine the theoretical substantiation of the laws and principles of the socio-cultural concept of physical and value education of preschool children in cooperation with physical, moral and aesthetic education. The analysis allowed to reveal the theoretical and methodological foundations of the socio-cultural concept of physical and value education of preschool

children in interaction with physical, moral and aesthetic education through the elucidation of the theoretical foundations of the laws and principles of the above system. Different thoughts are presented by both domestic and foreign scientists who were engaged in solving the problem of key regularities and principles of the sociocultural concept of physical and value education of preschool age children in interaction with physical, moral and aesthetic upbringing. It is proved that the disclosure of theoretical and methodological principles of the socio-cultural concept of physical and value education of preschool age children in interaction with physical, moral and aesthetic education requires first of all the elucidation of the theoretical foundations of the principles and principles of the system of physical and value education of preschoolers. It is suggested that the implementation of the principles of the system of physical and value education of preschool children in cooperation with physical, moral and aesthetic education yields positive results only when they are used in a harmonious combination. The author's position is proved that the specific principles of physical and value education of preschool children in cooperation with physical, moral and aesthetic education are principles that reflect the patterns of constructing the above-mentioned process as follows: the principle of continuity, the progress of pedagogical influences, cycles and age adequacy of influence. It is concluded that the main task of a preschool institution is to introduce an effective system of physical and value education of preschool children in conjunction with physical, moral and aesthetic education, which will promote the growth of a child's conscious, patriotically minded, spiritually developed personality. The detailed consideration of the issue of the principles and principles of the socio-cultural concept of the physical and value education of preschool children in cooperation with physical, moral and aesthetic education has become the basis for determining the criteria for the formation of the value relation of the child to his own physicality.

Key words: pre-school age, pre-school educational institutions, sociocultural concept, regularities, principles.

В основі системи тілесно-ціннісного виховання у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням дітей дошкільного віку лежить загальна теоретична концепція, що фізичне, моральне та естетичне виховання сприяє ефективному розвитку дітей. Однак в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти необхідно враховувати багатосторонні соціальні запити і вимоги, інтереси та потреби різних груп населення, особливі закономірності і принципи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку.

Зазначимо, що проблемі присвячені роботи

Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї теми свідчить, що в наукових працях глибоко висвітлювалися проблема взаємозалежності фізичної і психічної сфер людини (О.В. Запорожця, Ж. Піаже, Л.С. Виготського); проблема фізичного, психічного та соціального здоров'я (М.М. Амосова, Г.Л. Апанасенка, І.І. Брехмана); наукові положення про: вікові особливості розвитку дітей дошкільного віку (Є.А. Аркіна, М.Ю. Кистяківської, А.В. Кенеман, Д.В. Хухлаєвої, Е.С. Вільчковського, Л.І. Божович, О.В. Запорожця); навчання і вдосконалення рухових дій (Є.Т. Леві-Гориневської, Л.І. Бикової, Е.С. Вільчковського, О.Л. Богінич); розвитку фізичних здібностей дошкільнят (Є.Н. Вавілової, В.М. Волкова, Н.А. Ноткіної, Е.Я. Степаненкової); систему фізичного виховання дітей дошкільного віку (Е.С. Вільчковського, Т.Ю. Круцевич, Н.Ф. Денисенко). Дошкільний вік розглядається як період швидкого формування всіх властивих людині психофізіологічних процесів, тілесно-ціннісних орієнтацій.

Проблему тілесності у філософії загалом і у співвідношенні з свідомістю розглядали в різних ракурсах Е. Гуссерл, М. Мерло-Понті, Ж. П. Сартр, М. Хайдеггер та ін. Органічний взаємозв'язок сучасних парадигм людини та історико-філософських проблем тілесності розкривається в роботах, присвячених проблемам тіла і душі, як зовнішнім, так і внутрішнім.

Метою статті є теоретичне обґрунтування закономірностей і принципів соціокультурної концепції тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням.

Розкриття методологічних засад соціокультурної концепції тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням потребує передусім з'ясування теоретичних основ закономірностей і принципів цієї концепції.

Закономірності виховання – це стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі, істотні зв'язки у ньому, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності розвитку особистості дитини [5, с. 240]. Визначення тієї чи іншої закономірності зумовлено як тенденціями розвитку суспільства, так і характером розвитку педагогічної науки. Крім того, на одному і тому ж історичному відрізку різні вчені можуть трактувати їх по-різному [4]. Тому при аналізі вказаної категорії будемо враховувати зовнішні і внутрішні закономірності соціокультурної концепції тілесно-мотиваційного виховання дітей дошкільного віку від взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням.

Зовнішні закономірності зазначеної вище концепції характеризують залежність виховання від суспільних процесів і умов: соціально-економічної і політичної ситуації, рівня культури, потреб суспільства у певному типі особистості та рівня її вихованості. В узагальненому вигляді їх можна сформулювати так: цілі, зміст і методи тілесно-ціннісного виховання завжди мають соціально обумовлений характер, відображаючи вимоги суспільства до рівня вихованості особистості дошкільника [1].

Внутрішні закономірності концепції характеризують зв'язки між компонентами тілесно-ціннісного виховного процесу (цілями, змістом, методами, засобами і формами); характером діяльності педагога закладу дошкільної освіти і діяльністю вихованців; ставленням вихованця до виховного процесу і ефективністю його результатів. Такими Серед закономірностями можна назвати: виховання завжди пов'язано з навчанням; цілі, зміст, методи, форми і засоби тілесно-ціннісного виховання закономірно пов'язані між собою, тому зміни одного компонента ведуть до змін інших структурних компонентів виховного процесу; ефективність тілесно-ціннісного виховного процесу опосередковується оптимальним вибором методів, форм і засобів виховання, що проводиться на

основі врахування об'єктивних і суб'єктивних факторів, характерних для особи чи групи осіб; чим активніше бере участь дошкільник у виховному процесі, тим успішніше він здійснюється; тілесно-ціннісний виховний процес вважається ефективним, якщо в ході його організації фізичні, моральні та естетичні поняття, звички поведінки і почуття особистості формуються в нерозривній, цілісному єдності.

Отже, об'єктивний характер закономірностей соціокультурної концепції тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням як методологічної основи виховання виражається в тому, що вони присутні у виховному процесі завжди, незалежно від того, чи відомо про них педагогу, чи орієнтується він на них у ході своєї діяльності чи ні.

Практичні вказівки, спрямовані на роз'яснення того, як повинен працювати педагог, щоб ефективно реалізовувати закономірності тілесно-ціннісного виховання в ході своєї професійної діяльності, викладаються в принципах (правилах) виховання – положеннях, в яких виражені основні вимоги до змісту і методів організації виховного процесу [5, с 241].

Ці вимоги такі:

– обов'язковість, яка означає, що, коли педагог ЗДО не буде дотримуватися принципів виховання у своїй професійній діяльності, то виховний процес не буде ефективним;

– комплексність, яка виражається в тому, що принципи виховання потрібно використовувати не по чергово й ізольовано один від одного, а в цілісній і нерозривній єдності;

– рівнозначність, яка означає, що серед принципів немає поділу на головні і другорядні.

У системі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням особливо важливими є такі закономірності.

1. *Органічний зв'язок фізичного, естетичного й морального складників виховання із суспільними потребами та умовами сучасного розвитку освіти.* Зауважимо, що розвиток суспільства зумовлює зміни, диктує нові потреби і в сучасній виховній системі України. Відтак нагальною є потреба формування в підростаючого покоління української національної свідомості, любові до свого народу, його традицій, історії, культури, а отже, нового підходу до формування фізично-естетичної й моральної складової сучасного молодого громадянина України.

2. *Взаємодія у виховному процесі фізично-естетичного й морального аспектів зі всіма сукупностями різноманітних чинників.* Виховує все: люди, речі, явища. Серед виховних чинників найвагомим є людський (роль батьків, вихователів).

3. *Опора у процесі фізично-естетичного виховання у взаємодії з моральним вихованням на позитивні якості дитини, стимуляцію фізичної активності особистості, позитивні емоції від досягнутих успіхів.*

4. Результати синтезу фізично-естетичного виховання у взаємодії з моральним вихованням залежать від *виховного впливу на зовнішній й внутрішній світ дитини, її фізичну, душевну, духовну, емоційну сфери.* Виховний процес має постійно трансформувати зовнішні виховні впливи (фізичні) у внутрішні (духовні й душевні) процеси особистості (її мотиви, установки, орієнтації, ставлення).

5. Визначальними у синтезі фізично-естетичного виховання у взаємодії з моральним вихованням є *діяльність і спілкування.*

У системі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням закономірності виявляються в усьому різноманітті взаємозв'язків і взаємоперетворень, а отже, їх необхідно враховувати під час створення будь-якої виховної ситуації.

Звертаючись до принципів тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням, зауважимо, що вони забезпечують керівні положення, які відображають загальні

закономірності процесу і визначають вимоги до змісту, організації і методів виховного впливу [7, с.15].

Загалом їх прийнято вважати узагальненою системою вимог, які охоплюють усі аспекти синтезу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням та відображають результати виховної роботи.

Нині педагогічна наука переглядає традиційні принципи виховання, переосмислює їх під кутом зору сучасних вимог до національного виховання в Україні. При визначенні принципів виховання та їх характеристики вчені намагаються поєднати традиційні досягнення з новими ідеями в теорії виховання [3].

У своєму дослідженні ми послуговувались такими принципами системи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням.

1. *Цілеспрямованість* процесу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням, тобто підпорядкованість всієї виховної роботи загальній меті, знання цієї мети вихователями і вихованцями, нетерпимість до стихійності у вихованні, наявність перспективи, проектування рівня вихованості особистості відповідно до запланованої мети процесу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням.

2. *Зв'язок з життям*. Цей принцип передбачає побудову виховної роботи із синтезу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням на основі реалій суспільного життя, залучення їх до посильної участі в корисній роботі.

3. *Єдність свідомості і поведінки*. Згідно з цим принципом формується правильне співвідношення методів формування фізично-естетично-моральної свідомості і суспільної поведінки, попередження відхилень у свідомості та поведінці дітей дошкільного віку, вироблення несприйнятливості до будь-яких негативних впливів, готовності боротися з ними.

4. *Виховання у праці.* Праця є єдиним джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб людей, праця як фактор різнобічного розвитку особистості, сумлінне ставлення до праці – важлива риса людини.

5. *Комплексний підхід.* Одне із завдань процесу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням полягає в: єдності мети, завдань і змісту синтезу даного явища; єдності форм, методів і прийомів тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням; єдності виховних впливів ЗДО, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, вулиці; врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку тілесно-ціннісного виховання у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням; єдності тілесно-ціннісного виховання і самовиховання; постійне вивчення рівня вихованості дошкільника і внесення корективів у виховну роботу щодо формування тілесно-ціннісної культури.

6. *Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю дітей.* Педагогічне керівництво синтезу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням зумовлюється відсутністю життєвого досвіду в дошкільників, а отже, виховання творчої особистості можливе, якщо створюються умови для прояву її самостійності і творчості.

7. *Повага до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього.* Повага до дитини передбачає гуманне ставлення до неї, отже, вона є стрижнем взаємин між вихователем та дітьми. Значення синтезу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням висуває до педагогічної вимогливості умови, що базуються на стимулюванні або прийнятті, гальмуванні певних вчинків дітей, єдності вимог до вихованців з боку педагогів, контроль за поведінкою вихованців, гуманне ставлення до них, повага до їхньої думки тощо.

8. *Індивідуальний підхід у процесі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням*

вимагає від педагогічних працівників закладу дошкільної освіти врахування індивідуальних відмінностей дітей, знання психології кожного дошкільника і врахування їх особливостей у виховній роботі.

9. *Наступність* у процесі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням у врахуванні наслідуваності вищезазначеної роботи і надалі до молодших школярів – підлітків – юнаків, поєднання виховання під час навчання і під час виховної роботи.

10. *Єдність педагогічних вимог* у процесі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням в умовах ЗДО, сім'ї і громадськості. Зауважимо, що за результати фізично-естетичного виховання у взаємодії з моральним вихованням дітей відповідає не тільки заклад дошкільної освіти, а й усе суспільство. На особистість впливає багато інших чинників, зокрема недостатньо контрольованих. Відтак необхідною є взаємна інформація про результати виховних впливів на дітей між учасниками виховного процесу.

11. *Природовідповідність* у процесі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням враховує багатогранну та цілісну природу дитини: анатомо-фізіологічні, психологічні, вікові, генетичні, національні, регіональні особливості. Нехтування або лише часткове врахування природи особистості дошкільника не дає змоги ефективно використати виховні можливості, натомість породжує нерозвиненість задатків, нахилів, талантів кожної конкретної особистості, загальмованість психічних процесів тощо.

12. *Культуровідповідність* у процесі тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням передбачає органічний зв'язок з культурним надбанням людства, історією свого народу, його мовою, культурними традиціями, народним мистецтвом, забезпечує розуміння духовної єдності та спадкоємності поколінь.

Органічно пов'язані між собою принципи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним

вихованням виховання охоплюють всі аспекти цього процесу та спрямовують його на формування дошкільника як цілісної особистості. Зауважимо, що реалізація принципів системи дає позитивні результати лише тоді, коли їх застосовують у гармонійному поєднанні.

Отже, головним завданням закладів дошкільної освіти є запровадження ефективної системи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням, що сприятиме зростанню свідомої, патріотично налаштованої, духовно розвиненої особистості дитини.

Враховуючи те, що виховання – процес складний, динамічний і багатоаспектний, нами були визначені специфічні принципи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням.

Авторська позиція полягає у тому, що специфічними принципами тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням є принципи, що відображають закономірності побудови вищезазначеного процесу як-то: *безперервності, прогресування педагогічних впливів, циклічності; вікової адекватності педагогічного впливу.*

Принцип безперервності тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням є одним з найважливіших принципів побудови фізичних занять. Його реалізація передбачає неприпустимість занадто великих і педагогічно невиправданих перерв між заняттями, які призводять до зниження досягнутого рівня підготовленості дошкільника.

Принцип прогресування педагогічних впливів тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням передбачає цілеспрямоване підвищення вимог до прояву психічних функцій і рухової активності (за параметрами обсягу та інтенсивності) в процесі адаптації індивіда до педагогічного навантаження. Реалізація цього принципу забезпечує планомірний перехід об'єкта педагогічного впливу з одного якісного

рівня на більш високий, що практично виражається зростанням тренуваності, підвищенням функціональних можливостей організму і фізичних та інших здібностей. Він виражає необхідність неухильного підвищення вимог до тих, що займаються, і їх сутність полягає в постійному оновленні та ускладненні використовуваних вправ, методів, умов занять, а також величини фізичного навантаження, її обсягу та інтенсивності.

Принцип циклічності тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням визначає впорядкованість навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти. Його сутність розкривається в композиційній повторюваності окремих занять і серій.

Принцип вікової адекватності педагогічного впливу тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням зобов'язує цілеспрямовано і послідовно регулювати заходи тілесно-ціннісного виховного впливу відповідно з віковими етапами розвитку організму дошкільника (ранній, молодший, середній, старший вік) [7, с.28].

Таким чином, ефективна реалізація принципу вікової адекватності передбачає вирішення таких питань: визначення стратегії і технології переважної спрямованості підготовки на окремих етапах багаторічних занять, забезпечення гармонійного розвитку фізичних здібностей, вдосконалення вегетативних і моторних функцій організму в процесі онтогенезу, а також забезпечення поступового збільшення фізичних навантажень відповідно до індивідуальних можливостей на кожному віковому етапі.

Спостерігаємо, що зазначені вище принципи були розглянуті окремо тільки для зручності викладу даного явища. Насправді всі вони синтезовані в систему тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії з фізичним, моральним та естетичним вихованням і лише відображають окремі його сторони.

У підсумку зауважимо, що реалізація потенціалу системи тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним

та естетичним вихованням можлива за умови визначення, застосування і дотримання усіх зазначених закономірностей та принципів цієї системи. Тілесно-ціннісне виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, естетичним та моральним є особливою функцією дорослих (вихователі закладів дошкільної освіти, батьки), які беруть на себе відповідальність за фізичну безпеку та розвиток дітей, а також їх соціалізацію від дитинства до юності.

Проведений розгляд питання закономірностей і принципів соціокультурної концепції тілесно-ціннісного виховання дітей дошкільного віку у взаємодії із фізичним, моральним та естетичним вихованням є підставою для визначення критеріїв становлення ціннісного ставлення дитини до власної тілесності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми: Універсальна книга, 2004. – 428 с.
2. Дмитренко Т. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку: посібник для дошкільн. відділення пед. ін-тів та учнів дошкільн. відділень пед. училищ / Т. І. Дмитренко. – К.: Вища школа, 1979. – 242 с.
3. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студ. вищих навч. закл. фіз. виховання і спорту / Т. Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2008. – Т. 2. – 366 с.
4. Лобанова Є. А. Дошкільна педагогіка: навч.-метод. посібник / Є. А. Лобанова. – Балашов: Миколаїв, 2005. – 76 с.
5. Фіцула, М. М. Педагогіка : Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 544 с.
6. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.

7. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С. Ф. Русова. – Львів; Краків; Париж: Просвіта, 1993. – 127 с.

8. Терещенко Ю. Філософія освіти та науки морально-етичного виховання / Ю. Терещенко // Шлях освіти. – 2002. – № 3. – С.11-15.

REFERENCES

1. Vil'chkovs'kyu E. S. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku: navch. posib. / E. S. Vil'chkovs'kyu, O. I. Kurok. – Sumy: Universal'na knyha, 2004. – 428 p.

2. Dmytrenko T. I. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya ditey rann'oho i doshkil'noho viku: posib. dlya doshkil'n. viddilennya ped. in-tiv ta uchniv doshkil'n. viddilen' ped. uchylyshch / T. I. Dmytrenko. – K.: Vyshcha shkola, 1979. – 242 p.

3. Krutsevych T. Yu. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya : [pidruch. dlya stud. vyshch. navch. zakl. fiz. vykhovannya i sportu] / za red. T. Yu. Krutsevych. – K.: Olimpiys'ka literatura, 2008. – Т. 2. – 366 p.

4. Lobanova Ye. A. Doshkil'na pedahohika: navchal'no-metodychnyy posibnyk. Balashov: Mykolayiv, 2005. – 76 p.

5. Moyseyuk N. Pedahohika: Navchal'nyy posibnyk/ Nelya Moyseyuk. – 4-e vyd., dop.. – K., 2003. – 615 p.

6. Profesiyna osvita: slovnyk: navch. posib. / uklad. S. U. Honcharenko [ta in.]; za red. N. H. Nychkalo. – Kyiv: Vyshcha shkola, 2000. – 380 p.

7. Rusova S. F. Teoriya i praktyka doshkil'noho vykhovannya / S. F. Rusova. – L.; Krakiv; Paryzh: Prosvita, 1993. – 127 p.

8. Tereshchenko Yu. Filosofiya osvity ta nauky moral'no-etychnoho vykhovannya // Shlyakh osvity. – 2002. – # 3. – pp. 11-15.